

Мирослав Максимовић

ПЕСНИЦИ У ВРЕМЕНУ ТРГОВАЦА

Тачно пре шест година, на истом овом месту, говорећи о Стевану Раичковићу, тадашњем добитнику Жичке хрисовуље, поставио сам питање: шта је то песник? И: ко је песник? Било је то у оном чудном времену после бомбардовања, после узлета анђела – али не ових са жичких фресака – који су се на небо дигли да би српском народу одозго милосрдно, огњем и челиком, утерали памет у главу. И било је логично да се таква и слична питања о песничком позиву постављају у народу са чијим је опстанком – није претерано рећи – повезана поезија и који је, у свом милосрђу, увек налазио места за песнике.

Шест година касније, не осећам да бих могао поставити исто питање. Као да је прошло шест векова. Милосрдних анђела више нема, односно боље је рећи да су сишли на земљу, ставили кравате и узели лаптопове у руке, али чини се да нема ни песника.

Песници, наравно, постоје, али као да све више ишчезава простор из кога песници могу говорити и простор у коме песници могу говорити. Лебде у празном простору, празан простор празним очима их гледа.

Природан простор песника је маргина. На њој се нису увек најбоље осећали, али одатле су најбоље могли да читају готово неразумљив текст овог света. Могао је тај свет и да их не признаје, и да их прогони, и да их тера да просјаче, али они су на маргини били слободни. И знао је свет да њихово певање са маргине даје смисао животу главног текста.

Кратко речено: постојао је однос песника и света, или, прецизније, песника и друштва, однос не баш увек пријатан, али је у њему долазило до испуњења смисла песничког позива.

Савремено доба, којим се завршио други и отпочео трећи миленијум после Христа, и коме се надевају различита ужа и шира имена (нови светски поредак, глобализација, транзиција, либерализација...), као да песнике ослобађа од свих облика тираније којима су били изложени на маргини – и идеолошких, и социјалних. Даје им апсолутну слободу, и неприметно укида смисао. Па онда поставља своје питање: чему служе песници? И даје свој одговор, примерен својим циљевима: ничему.

За утеху, та ситуација је глобална, и не односи се само на песнике, али невоља је што је данас глобално – конкретно глобално, и што својим нежним прстима куцка и на прозоре оних који би га радије преспавали.

Односи се, дакле, ова прича и на српске песнике. И они ће постојати, а простор око њих ће све више ишчезавати. На површини, све то изгледа комично, а у дубини је драматично и по последицама несагледиво. Неки нови Нушић, транзицијски, кад би га могло бити, написао би, на основу једног новинског текста, садржајну комедију по следећој идеји: ако плати порез на своје постојање, песник може да постоји без проблема и да пева до миле воље на тржишту које ће – је ли, а ко би други – како треба валоризовати његова постигнућа.

Тржиште је, дакле, простор за вредновање свих креативних подухвата човекових, па и уметничких. Тржиште је судија који ће најслободније и најобјективније проценити ко треба, а ко не треба да ствара и да живи пуним животом.

А шта је, у ствари, тржиште? Празан и неодговоран простор. Шта је његова објективност? Оно што обликују силе и људи који крећања на тржишту каналишу у своју корист. Шта је његова слобода? Могућност да на њему успева, и велики профит доноси, и оно што непосредно уништава људе, односно могућност да се кроз форму слободе уведу лукави облици ропства. Каква је његова стимулативност? У понечему корисна за развој човекових способности, али најчешће подстицајна за обликовање нечега што не води никуда осим у краткотрајна задовољства после којих остаје празнина у души, да би се она бржебоље затрпала изазовима нових задовољстава, и тако укруг. Како оно доприноси богаћењу човека? Тако што појединце материјално обогати, али и њих и све остале који само жуде за материјалним богатством уведе у трку за „мирисом” робе, што можда није напорније али је свакако бесмисленије од тумарања наших предака по прашумама и прамочварарама прапостојбине Земље у потрази за мирисом хране.

Тржиште мора да „испразни” суштину производа, да његова својства обликује тако да буде тржишно успешан. Зато поезија нема шанси на тржишту (које је, у ствари, читав савремени тзв. развијени свет).

Нити је оно жели. Зато сви аутентични производи културе не успевају на тржишту, осим ако немају медијска својства која их могу уклопити у „културу” тржишта. Зато промотери тржишта, који лако могу да направе успешну робу од било чега, немају интереса да то учине са поезијом и сличним производима духа.

Тржиште, такође, жели празног човека, да би, такав, био способан да безрезервно прихвати чари потрошње.

У тој општој празнини ишчезавају песници. Што су свеснији себе, то им се више чини да су непотребни. А да ли је тако?

У историји људског рода смењивале су се епохе трговаца и епохе песника – оба појма не употребљавам у буквалном, већ у метафоричном и најопштијем значењу. Песници отварају капије смисла, да би их трговци украшавали ђинђувама и користили за своје послове. Сада је у току епоха трговаца.

Жички духовни сабор и слични подухвати свесних људи служе томе да се сачува – макар у души, до преображења – време песника, оних буквалних, по позиву, као што су добитници Жичке хрисовуље, али и оних опшгих, метафоричних, све до оног из чијег је ока кануо манастир Жича на земљу на којој (по)стојимо.